

**Fethi Açıkel,
Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi Bölümü**

Post-Muhafazakarlık, Melankolik Öfke ve AKP'nin Restorasyon İdeolojisi

Başlangıçta, yara vardı.

I.

Bugün Türkiye’de ve Ortadoğu’da İslami muhayyilenin repertuarında şekillenen görece yeni bir haleti ruhiyenin ve bir siyasi iddianın yükselişine tanıklık ediyoruz. Doğu Roma Uygarlığının kıyılarında 7. Yüzyıldan itibaren şekillenen fütuhatçı İslam medeniyetinin yeniden dirilişini bekleyen ve İslam ümmetinin muzaffer günlerini yeniden yaşamayı arzulayan melankolik bir siyasi benliğin canlanışını gözlemliyoruz. Neredeyse yüzyıllık bir sancılı gecikmenin ve yüzyıllık bir enerji birikiminin ardından -kendisini hayal kırıklığı, sabırsızlık ve hınç biçiminde ifade eden- bir *yeni restorasyon ideolojisinin* ortaya çıkışına tanıklık ediyoruz. Bir yandan kendisinden koparıldığına inandığı ‘kadim geleneğin yasını tutmayı ısrarla reddeden’ bir *haleti ruhiyenin*, diğer yandan da tarih sahnesine itibarlı ve kudretli bir özne olarak tekrar dönmeyi arzulayan bir *melankolik ve öfkeli* siyasi hareketin mobilizasyonunu gözlemliyoruz.

Burada ironik olan nokta ise, Türkiye’de Gezi Hareketinin ve Ortadoğu’da Arap Baharının yarattığı özgürleştirici ve iyimser demokratik havaya rağmen, muhtelif aktörlerin sahiplendiği bu melankolik İslami restorasyon ideolojilerinin demokratikleştirici ilk dalgayı gölgede bırakarak tersine çevirmeye başlamasıdır. Bu denemede, günümüz İslami siyasi muhayyilesi üzerinde etkili olan–ve çoğu durumda çatışmalı birliktelik sergileyen- iki önemli psiko-politik dinamik ve kültürel örüntü üzerinde durulacaktır. Bunlardan birincisi ‘memaliki, ümmeti ve medeniyeti yitirdiklerini duyumsayan kitlelerin, ürettiği *İslami melankolik öfkedir*. İkincisi ise patronaj altında gelişimini sürdüren siyasi aktörlerin ve yükselen sermaye sınıflarının iştihasını, arzularını ve itibar beklentilerini şekillendiren bir *İslami narsisizmin gelişimidir*.

Burada iki sürecin içiçe geçerek İslami muhayyile üzerinde etki yaratmasını kastediyoruz: *sembol(ik) dünyaları* sarsılan toplum kesimlerinin geçmişe dair yaşattıkları ‘melankolik öfke’yle, yükselen İslami hareketlerin ‘güç esrimesi’ haline dönüşen ‘narsist özgüvenini ve narsist buyurganlığının’ birleşiminden. Kadim geçmişin acıklı hikayelerinden intikal eden ‘tazminat ve iade-i itibar beklentileri’ ile, bugünün fayda maximizasyonu ideolojisinden beslenen ‘kudret,

konfor ve ihtişam beklentilerini' buluşturan yeni bir tarihsel formülasyondan – tabii ki Mosca'cı anlamda-

Bunlardan birincisinde 'memaliki, ümmeti ve medeniyeti' kaybetmenin travması ile başedemeyen bir *kitlesel melankoli*'den bahsediyoruz. 'Kadim geleneğin yitiminden' ötürü güncel koşulları yadırgayan ve ona karşı yabancılaşma geliştiren bir öznenin dünyasından bahsediyoruz. Zamana uyumlaşmayı reddeden, onu ancak en kadim/arkaik biçimleri söz konusu olduğu takdirde kabul edebilen, bir tür 'otantik zaman özçülüğünden'. Burada karşımıza çıkan öznelik ise sürekli 'otantik özüne dönmeyi hayal eden', 'geçmiş otantik konforu içinde var edebilmeyi uman' ve bunun dışındaki bir varoluşu da gayr-ı meşru kabul eden bir *melankolik reddiyeciliktir*. 'Emperyal egosuna ve mukaddes hatıralarına' onarılmaz zarar verildiği düşüncesinden sıyrılmayan *bir melankolik özneliğin* yükselişi bu. Aynı zamanda tarihsel sorumluluğu ile yüzleşemeyen ve melankolik öfkeyi ve melankolik inkarcılığı bir yaşam ideolojisi olarak geliştiren bir öznelik. Modernlik karşısında deneyimlediği 'yitim, yenilgi ve iflas' ile baş edemeyen; kadim medeniyetin miadını doldurarak beden/zihnen öldüğü gerçeği ile yüzleşemeyen; ancak tüm bunlara karşın 'mukaddes zamanı' ve 'otantik medeniyeti' iç dünyasında tüm ihtişamı ile yaşatmaya çalışan *bir melankolik reddiyeciliğin* yaygınlaşması ile karşılaşyoruz.

Bu anlamda melankoli, yitirdiği sevgi nesnesini içine gömen, kendisini de ölen sevgi nesnesiyle birlikte yanyana var etmeye çalışan bir benliğin, zamana ve değişime bir biçimde direnme çabasıdır¹. *Yitimin/ölümün/yaranın inkarı*, ya da *benliğin sembolik bütünselliğine verilen zararın yadsınmasıdır*. Yitime karşı verilmiş öfkeli bir yanıt. Melankolik siyaset de bu anlamda 'sevgi nesnesinin' ya da 'otantik geleneğin' ölümünden duyulan -içe yansıtılmış- bir öfke; yaşamın pratik gereklilikleri karşısında geliştirilmiş katı bir direnç ve reddiyedir². Huzurlu geleneğin ölümünün yadsınması ve geçmişin inatla yaşatılması çabasıdır. Ölümün yadsınması anlamında, ölümün imkansızlaşmasıdır. Melankolik özne, yitirdiği 'sevgi nesnesinin' yasını tuttuktan sonra yaşama yeniden dönmeyi inkar etmektedir³. Sadece ölümün değil, yaşama dönüş fikrinin de reddiyesidir.

Bu açmaz yüzünden melankolik özne, başlangıçta hiç arzulamamış olsa da, geçmişle geleceği ve ölümle yaşamı bir araya getirmeye çalıştığı her noktada, ölümün de, yaşamın da dışında kalacaktır. Ölümü ve yaşamı, geçmişi ve geleceği bir arada var etmeye çalıştığı her noktada, melankolik özne her ikisini de imkansız kılacaktır: melankolik öfke de bu noktada ölümün ve yaşamın imkansızlığına karşı

¹ Madelon Sprengnether (1994), Mourning Freud, (içinde) Psychoanalysis in Context: Paths between Theory and Modern Culture (eds.) Anthony Elliott, Stephen Frosh, Routledge, pp. 142-165.

² Butler, Judith (1997) The Psychic Life of Power, Stanford University Press, pp. 131-134.

³ Butler, Judith (2004) Precarious Life: The power of Mourning and Violence, Verso, 2004, pp. 21-22.

duyulan nedeni belirsiz bir öfkedir. Melankoli, benliğin yayılmacı narsisistik bütünlüğünü koruma ve 'sevgi nesnesinin' yitip gitmesine izin vermeme çabasının başarısızlığıdır⁴. Freudyen psikanalizin veciz ifadesiyle "Kaybettiği şeyin boşluğunu doldurmaya çalışan benliğin, kendisinin bir boşluk haline dönüşmesidir".

Bu tür bir melankolik reddiye, kadim geleneğini kaybetmenin öfkesini sürekli olarak yeniden duyumsayan İslamcı muhayyilenin en çarpıcı özelliğidir. Tarihin kadim/mitolojik içeriğinin yeniden diriltilmesi çabası olarak *İslami siyasal melankoli*, narsistik kopuş travmasıyla baş edebilmek için sadece 'bir hayalin' değil, aynı zamanda 'bir hayaletin' de yaşatılmaya çalışılmasıdır. Umarsız bir yaşatma çabasının, yitimin gerçekliği karşısında çaresizliğinden türeyen bir *öfkeli reddiye ideolojisi*dir. 'Memaliki, ümmeti ve medeniyeti' bir hayal -ve bir hayalet olarak- inatla kadim formlarında yaşatmaya çalışmanın saldırgan umutsuzluğudur. İslami melankoli, sözcüğün başarısız bir anlamında, 'yaşamı yadsıyan bir ölüm' ve 'ölümü yaşayan bir dirim' haline dönüşme sürecidir. Narsist bütünselliğin savunulması yolunda, yaşamın imkansızlaş(tırıl)masıdır. Siyasal melankoli, karşı-yaşamdır⁵.

II. 'Memalik, Ümmet, Medeniyet': İslamcılığın Kadim Nesneleri

Yukarıda kısa bir psiko-politik portresini çizmeye çalıştığımız *siyasal melankoli* ya da *melankolik siyaset*, kendisine milleniarist akımların, restorasyon ideolojilerinin ya da yeniden diriliş hareketlerinin hemen hepsinde rastlayabileceğimiz bir psiko-politik dinamik. Yitimin ya da değişimin yarattığı travma ile baş edemeyen ve gerçeklik -ilkesi- karşısında tutunamayan tüm siyasal hareket ve dinsel akımların üretebileceği bir refleks. Aydınlanmanın ilerlemecilik düşüncesinin ürettiği coşkulu iyimserliğin tam aksine, öfkeli bir reddiye üreten *restorasyon ideolojilerinin* uzantıları olarak karşımıza çıkarlar. Sağ veya sol, dinsel veya seküler, faşist veya komüniter siyasetin kültürel bileşeni haline gelebilir melankolik siyaset.

Günümüzde ise melankolik siyaseti, AKP de dahil olmak üzere, özellikle küresel İslami hareketlerin restoratif hilafet ve ümmet söylemlerinde gözlemlemek mümkün. Mısır başta olmak üzere Suriye ve Gazze'de Müslüman Kardeşler'in Nijerya'da Boko Haram'ın, Afganistan'da Taliban'ın Somali'de Eş Şaab'ın,

⁴ Tammy Clewell (2004), Mourning beyond Melancholia: Freud's Psychoanalysis of Loss, Journal of American Psychoanalytical Association, 52/1, pp. 43-67.

⁵ Bu yönüyle bakıldığında, daha da dramatik olan -ve başka bir düzlemde tartışılmayı hakeden- nokta melankolik öznenin, kendi yaşamına son verme eğiliminin -ya da bunun İslam açısından imkansızlığının- kabullenilmesinin ne anlama gelebileceğidir: kişinin kendini yaşamına kastedemediği bir durumda, öznenin ancak 'mukaddes/kadim geleneği uğruna' savaşırken kendi yaşamına son verebilme olasılığını yaratmasıdır.

Pakistan’da Cemaat-i İslami’nin ve Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD)’nin farklı sosyal katmanları harekete geçirebilen restorasyon ideolojilerinin ya da milleniarist akımların melankolik siyasetin örneklerini sunduğunu gözlemlemekteyiz.

Türkiye’de de referanslarını ister İslam peygamberinin ve halifelerinin yaşam öyküleriyle, ister Alparslan’ın 1071’de Anadolu’ya girişiyle, ister Selahaddin Eyyübi’nin Haçlı ordularından Kudüs’ü kurtarışıyla, ister II. Mehmet’in Kostantinapolis’i Bizans İmparatorluğundan alışıyla örneklendirsin, AKP’nin artan bir biçimde tarihsel zaferleri, gururu ve ihtişamı öne çıkaran bir restorasyon ideolojisi geliştirdiğini tespit edebiliyoruz, Yüz küsur yıllık modernleşmeci kesintiye ve İslam medeniyetinin bin yıllık suskunluğunu sona erdirmeyi arzulayan bu restorasyon ideolojisi, İslami siyasal melankolinin doğal bir uzantısı olarak karşımıza çıkıyor. Restorasyon ideolojileri, bir yandan ‘sapkın modernleşmeye’ karşı öfkeli ve suçlayıcı bir *iade-i itibar istemini* dile getirirken, diğer yandan da *düzeltilici ve tazmin edici* politikaları gündemine alıyor. Melankolik siyasetin bir sonucu olarak, kadim ve mukaddes geçmişin geleceğe yeniden tahakküm kurmasını mümkün kılacak mekanizmaları oluşturuyor. Bir anlamda ‘arındırma siyaseti’ izliyor. Bugün AKP’nin diriltmeye çalıştığı ‘emperyal gurur kültürü’ ve ‘kadim medeniyet vurgusu’ öncelikle *melankolik restorasyon* talebini dile getiriyor.

Bu denemenin önemli argümanlarından biri o ki, başta AKP olmak üzere Türkiye’deki İslami hareketlerin Batı tipi muhafazakar demokrat partilere dönüşmemesinin en önemli nedenlerinden biri melankolik reddiye siyasetidir. ‘Güncel koşullara uyumlaşmayı reddeden’ melankolik inkarcılık psiko-politik dinamiklerin ayrıştırılması açısından bir turnusol kağıdı işlevi üstlenebiliyor. Bu nedenle Türkiye’de –Türk-İslam Sentezinin önemli bir bölümü de dahil olmak üzere- İslami düşünce ile klasik muhafazakarlığı birbirinden ayırt etmemize olanak tanıyan belki de önemli psiko-politik semptomun, İslami siyasetin geliştirdiği bu *yıkıcı melankolik öfke* olduğunu ileri sürebiliriz.

Asr-ı saadetin yitimine, otantik medeniyetin çöküşüne ve memalikin dağılmasına katlanamayan bu siyasal bilincin, kendini çağdaş muhafazakarlık çizgisine dönüştürememesi şaşırtıcı değildir. Bu noktada Batılı muhafazakar demokrasi ile AKP’nin benimsediği restoratif İslami siyaset arasındaki en önemli fark, muhafazakarlığın ‘*ebedi bir yas-kısır döngüsüne savrulmaksızın*’ modernlikle –temkinli de olsa müzakereye ve uzlaşmaya açık gelenekçi- bir diyalog başlatabilmesidir. Ecdad kabristanından çıkmak istemeyen ya da mukaddesatçı özcülükten kurtulamayan İslami melankolinin aksine, Batı muhafazakarlığının en önemli başarısı bir ‘otantik kadim gelenek tapınmacılığından’ uzaklaşmayı başarabilmiş olmasıdır. Asr-ı saadeti diriltme hayalinin peşinde koşmak yerine, muhafazakarlık yeni koşullara uygun, sağduyulu ve pragmatik *yeni gelenek(ler)* yaratabilmiştir. Sözcüğün bu anlamında konvansiyonel muhafazakarlık, ‘kadim

geleneğin artık yaşamadığının' –bir anlamda öldüğünün- kabul edilmesini ve zamanın ruhuna uygun 'yeni geleneklerin icad edilmesini' salık verir.

Muhafazakarlık bu yüzden, ne güncel gerçeklik karşısında otantik/mukaddes değerleri diriltmeye çalışan bir *İslami reddiyecilik* ile, ne de güncel gerçekliğe karşı sürekli restorasyon talebi ile giden *İslami rövanşist ideolojiler* ile karıştırılmamalıdır. Bu yüzden muhafazakarlık, AKP'nin öfkeli restorasyon siyasetinin işaret ettiği aksine, modernliğin pratik koşulları karşısında kendisini *yeniden tanımlayabilme kapasitesidir*. Geçmiş bütünü ihtişamı ve kutsallığıyla yeniden diriltmek değil, dünyanın ahlaki-pragmatik bir çizgide yeniden yorumlanması çabasıdır.

Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de merkez sağ geleneğe atfedilen 'Vatan, Millet, Pragmatizm'⁶ üçlemesi AKP'nin melankolik restorasyon siyaseti ile taban tabana zıt bir nitelik taşır. Zira AKP'nin 2010'ların başından itibaren modernliğin sadece Batıcı, ulusçu, seküler ve sol versiyonlarını değil, aynı zamanda liberal, milliyetçi ve muhafazakar sağ versiyonlarını da dışlayan bir ideolojik eksene oturduğu söylenebilir. AKP'nin merkez sağın '*Vatan, Millet, Pragmatizm*' üçlemesine alternatif olarak geliştirdiği partinin yeni çizgisini temsil eden formülasyonun ise '*Memalik, Ümmet, Dogmatizm*' olduğunu ileri sürebiliriz. Bu yeni eksenlerin, 19. Yüzyıldan itibaren şekillenen Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesinin sağ-liberal-muhafazakar versiyonlarını dışlayan bir post-muhafazakar formülasyon olduğu görülmektedir. Gerçekten de AKP bir parti olarak, Fransız ve Sanayi Devrimlerinin ardından ortaya çıkan, politik aşırılıklara ve sosyal sorunlara karşı savunmacı refleksler geliştiren muhafazakar düşünce geleneğinden hayli uzakta görünmektedir.

Zira modernlikle müzakere ederek 'geleneği yeniden formüle eden' muhafazakarların aksine AKP, 'öz geleneğini kadim formlarda' tekrar inşa edebileceği koşulları aramaktadır. Evrensel hukuku, insan haklarını ve demokratik uygarlığın çoğulcu değerlerini belirli ölçüde içselleştiren 'klasik muhafazakar' partilerden farklılaşıyor. AKP'nin İslami Milli Görüş geleneğinden miras aldığı bu misyon, Türk Sağının ana hatlarıyla benimsediği '*Türk milliyetçiliği, muhafazakar demokrasi ve pragmatik Batıcılık*' eksenlerinde vazgeçildiğini düşündürüyor. Belki tam da bu nedenle AKP'nin önde gelen isimlerinden Beşir Atalay partisini tanımlamak için 'devrimci muhafazakar' tanımlamasını kullanabiliyor.

III. *Islamophilia*: 'İslami Ulus'un ve 'İslami Medeniyet'in Romantik Hayali

⁶ Ruşen Çakır & Hıdır Göktaş (1991) *Vatan, Millet, Pragmatizm*, Metin Yayınları, İstanbul.

AKP, Türk sağıının yukarıda saydığımız özellikleri yerine, muadili ancak 19. Yüzyıl Rus Slavofillerinde görülen 'Batı rasyonalizmini yadsıyan bir modern uygarlık karşıtlığı' ile mukabele edebiliyor. Belki de bu nedenle AKP'nin özcu-medeniyet vurgusunu *İslamophilia* (İslamofilya) olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. AKP'nin restorasyon ideolojisi yardımıyla, modern uygarlık yerine İslami uygarlığı, birey yerine komüniterliği, evrenselcilik yerine otantikliği, akılcılık yerine mistik romantizmi, çoğulculuk yerine tekçiliği, inançlara tolerans yerine anti-Semitizmi öne çıkaran bir tür içe kapanık otantik kültürel restorasyonu savunduğunu söyleyebiliriz.

AKP'nin post-muhafazakar ideolojik dönüşümünün bir göstergesi olarak ortaya çıkan *romantik İslamophilia*, şaşırtıcı olmayan bir biçimde iki önemli bileşenin de olgunlaşmasına katkıda bulunuyor. Bunlardan birincisi Türk milliyetçiliğinin etno-vatani teritoryal algısını destekleyen 'milliyetçi muhafazakarlığın' yerine, 'ümmeççi muhafazakarlığı' yerletirmesi ve 'yeni bir hayali cemaatin' imkanı olarak 'İslam ulusalcılığına' yönelmesidir. Kudüs ve Gazze'den Arakan'a, Bosna'dan Rabia Meydanına, Nijerya'dan Sudan'a kadar uzanan geniş 'yeni bir hayali vatan' algısının da inşa edilmeye başlanmasıdır. İnsani yardım düşüncesi ile ümmetin dayanışma hassasiyetlerinin buluşturulmaya çalışıldığı yeni bir İslami vatan tasarımıdır. Türkiye'de AKP post-muhafazakarlığı altında *İslamophilia*'nın yükselişi, sadece mekansal olarak değil, komünite olarak da klasik ulus-devlet anlayışının ötesine geçen bir İslami dayanışmacılığın ve kader birliği anlayışının inşa edilmeye başlandığını gösteriyor.

Bir yandan Arap Baharı'nın Ortadoğu'da yarattığı fırsatları emperyal bir kazanıma çevirme aceleciliği, diğer yandanda sunni İslam coğrafyasında 'ümmetinin lideri' olma fantazilerini içeren bu anlayış Kürt sorununun çözümünden ve Ortadoğu'da sınırların yeniden çizilmesi ihtimaline kadar pek çok konuda yeni bir hayali cemaat varsayımından hareket ettiğini düşündürüyor. Bunun bir tür İslami ulusalcılık olduğunu ileri sürmek yanlış olmaz. Bu noktada AKP post-muhafazakarlığının, sadece klasik milliyetçilikten farklılaşmakla yetinmediğini, aynı zamanda 'milli vatan' ve 'emperyal hinterland' arasında çizdiği çizgileri de silikleştirip örtüştürmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Bu anlamda AKP'nin İslami ulusalcılığı, müslüman coğrafyayı sadece bir hinterland olarak değil, aynı zamanda bir yeni 'hayali vatan' olarak da kurguladığını düşündürüyor. Kudüs'ten Gazze'ye, Saraybosna'dan Halep'e, Şam'a ve Erbil'e kadar uzanan yeni bir 'İslami vatan'.

Yeni teritorya ve yeni komünite referanslarına ek olarak, post-muhafazakarlığın bir başka önemli niteliği de Batı yanlısı sosyo-politik modernleşmeciliği terk etmesidir. AKP entelijensiyasının, Soğuk Savaş döneminde komünist işgalden korkusunu andırır bir biçimde, Batılı kültürünün yerli kültürü işgal edeceği korkusunu üretmeye başlaması içe kapalı bir kültürel dönüşümün göstergesidir. Erasmus değişim programlarının gençliği dejenere ettiği, Anadolu kentlerinde yeni

üniversitelerin kültürel ve cinsel yozlaşmayı hızlandırdığı, çalışan kadınların aileyi çökerttiği, tecavüze uğrayan kadının hamile kalsa dahi bebeğini doğurması gerektiği vb. tarzda rutin beyanlar İslami kültürel ulusalcılığın gündelik bileşenleri haline gelmiştir.

Bu gelişmelerin ışığında *dogmatizm*, İslamophil korumacılığın kanıksanmış bir refleksi haline gelmiştir. Yabancı kültürleri şeytanileştiren bu refleksler -Slavofil entelijensiyanın otantik değerleri savunusuna benzer bir tarzda- *kültürel özün korunması* psikolojisi ile başbaşa ilerlemektedir. ‘İslami otantik kültüre geri dönüş’ düşüncesi, geleneksel muhafazakar refleksin çok ötesinde, dogmatik bir yabancı kültür karşıtlığına evrilmektedir. İslami ulusalcılık, bu açıdan baktığımızda hem jeo-politik düzeyde çatışan ulusal çıkarların, hem de jeo-kültürel düzeyde çatışan uzlaşmaz değerlerin savunusunu yapmaktadır. Otantik kültürün özcü bir biçimde savunulması, yabancı addedilen herşeye karşı ‘inkar, reddiye ve öfke’ tepkilerinin gelişimini de hızlandırmakta.

Bu anlamda İslamofilia, kendisini kültür ve uygarlık alanında da var etmeye çalışıyor. Gündelik hayattan sanata, mimariden bilim ve teknolojiye kadar neredeyse yaşamın tüm alanlarında sathi ve sahici sonuçlar üretmekten uzak bir *kültürel ikame* anlayışına savruluyor. Bir tür *İslami rönesansı* –ironik biçimde içe kapanarak ve özcülüğe savrularak- canlandırmaya çalışıyor: çoğu durumda ‘ecdadın geçmiş mirasını’ kötü biçimde *taklit ederek* yeniden üretmeye çalışıyor. İğreti reproduksiyonlarla, zafer taklarıyla, televizyon dizileriyle ve söyleysel anektodlarla melankolik öfkesini ve özlemine yatıştırmaya çalışıyor. Post-muhafazakarlık bu açıdan, aynı zamanda bir *İslami Medeniyetçilik* anlayışını da yerleştirmeye çalışıyor.

Gerçekten de 2010’ların başından itibaren Türkiye siyasetinin kurucu bileşenlerine göz attığımızda, AKP’nin Türk sağının 1970’li yıllardan itibaren seküler modernleşme ve seküler milliyetçiliğe karşı ılımlılaştırıcı bir alternatif olarak geliştirdiği Türk-İslam Sentezini yeni bir tanımlama sürecinden geçirdiğini gözlemlemekteyiz. Türk-İslam Sentezini, başlangıçta aşırı Batılılaşmış kültürel alanı bir ölçüde muhafazakarlaştırmak ve dinsel referanslardan uzak duran Türk milliyetçiliğini İslamileştirmek gibi amaçlar üzerine inşa edilmiş bir entellectik girişim olarak kabul edecek olursak, AKP’nin bu sentezi *İslami Ulusalcı* ve *İslami Medeniyetçi* eksenlerde dönüştürmeye başladığını söyleyebiliriz. İddialı bir hipotez olmakla birlikte AKP’nin –konjonktürel olarak- Türk-İslam Sentezini, *İslami Ulusalcılık* ve *İslami Medeniyetçilik* iddiasıyla ikame etmeye çalıştığını ileri sürebiliriz.

Burada çarpıcı olan nokta, AKP’nin ideolojik olarak yükseltmeye çalıştığı bu iki *hayali toplumsallığın*, yani *İslami Ulus* ve *İslami Medeniyet* anlayışlarının, evrensellik iddiasından uzaklaşmış ve romantize edilmiş ‘bir otantik topluluk’ anlayışına yaklaşmasıdır. Norbert Elias’ın Alman toplumunun içinden geçtiği

Kultur ve Zivolisasyon ayrımı kadar, Ziya Gökalp'in Hars ve Medeniyet ayrımında da kendisini hissettiren bu "sahici topluluk" fikri, kaçınılmaz olarak sahici olmayan tüm kültür, uygarlık ve düşünce örüntüleri karşısında- yabancılik iddiasında bulunacaktır. Söylemeye gerek yok ki, insanlığın evrensel birikimi karşısına böylesine özcü-otantik bir toplumsallık tanımını ile çıkmak, Samuel Huntington'un 'özcü uygarlık, özcü kültür ve özcü dinsel gelenek' anlayışı ile örtüşmektedir. Burada ironik olan nokta, 2002'de 'İlimli İslam' projesinin rol modeli olarak ortaya çıkan AKP'nin sadece post-muhafazakar bir 'otantik medeniyet' ve 'otantik ümmet' temsilciliğine soyunması değil, aynı zamanda III. Abdülhamid'ini -ya da İslami tarzda bir III. Reich'- bekleyen bir siyasal akıma dönüşmüş olmasıdır.

Sonuç Yerine: 'Ebedi Salınım'

Sonuç olarak toplamak gerekirse İslamcılığın, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Osmanlı düşünce dünyasında bir ideoloji olarak kristalleşmesi, muadili olan Batıcılık ve Türkçülük akımları karşısında sadece ideolojik bir rekabet alanı açmakla kalmamış, aynı zamanda bu üç kurucu akım arasında girift bir hegemonya mücadelesini de gündeme getirmiştir. Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesi boyunca bu akımlar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiği Yusuf Akçura'nın *Üç Tarz-ı Siyaset*'inde ve Ziya Gökalp'in *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak* adlı eserlerinde farklı öncelikler eşliğinde tartışılmıştır. Her ne kadar Tanzimat'tan Jön Türklere, İttihat ve Terakki'den Ziya Gökalp'e ve oradan da Cumhuriyet modernleşmesine, Cumhuriyet Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye ve Türk Sağının muhtelif kanatlarına kadar, bu üç ana-akım arasındaki politik etkileşim ve rekabet dönemsel değişim göstermiş olsa, bu *kurucu üçleme*'nin belirleyiciliği değişmemiştir.

Ancak mevcut gelişmeler, Türkiye'de İslami siyasetin, hem milliyetçilik hem de Batıcılık üzerinde *İslami Ulus* ve *İslami Medeniyet* vurgusu aracılığıyla etkili olduğunu göstermektedir. Bu da 20. Yüzyılın Hıristiyan demokrat parti ailelerinin aksine AKP'nin bir tür *ontolojik öze dönüşçülüğü* savunan bir partiye dönüştüğünü ve hiç bir biçimde Menderes, Demirel ve Özal'ın dahil olduğu muhafazakar-pragmatik-liberal Türkiye sağ siyaset geleneğine ait bir hareket olarak adlandırılmayacağını düşündürmektedir. İslami melankoli siyaseti ve bundan türeyen İslamophilia, İslami ulus ve İslami medeniyet anlayışları, AKP'nin sadece post-muhafazakar bir partiye dönüştüğüne işaret etmemektedir. Aynı zamanda kendi otantik komünitesini ve medeniyetini bu denli beğenen gösterişçi narsisist bir kültürün yükselişinin de analizini gereksinmektedir. İslami siyasetin Türkiye'de, siyasal melankoli ve siyasal narsisizm arasındaki salınımı - birbirine zıt ancak birbirini tamamlayan- iki farklı psiko-politik karakteristiği içinde aynı anda nasıl barındırdığını da gösterebilecektir. Bu ise bir sonraki denemenin konusudur.

